Survey of personality factors and impulsivity in active and non-active elderly men (2012)

Eskandarnejad M*[1], dindar H[2], mollaei F[3]

Abstract

Introduction and purpose: Different personality factors and impulsivity can directly affect life style and behaviors of older people. Therefore, the aim of this study was to compare impulsivity and personality factors in physically active elderly and sedentary individuals.

Materials and methods: This comparative correlational study used random stratified sampling method to recruit 90 elderly living at Tabriz city in 2012. Data were collected using five personality factors questionnaire (NEO) and Barrat impulsivity Scale. We used independent sample t-tests, ANOVA and Pearson correlation coefficient to analyze data using SPSS software version 19. Actual data analysis was conducted among only 80 participants (40 active and 40 non-active elders) who completely answered questionnaires.

Findings: Findings from the present study revealed a significant difference in openness personality (p=0.013) among active vs. sedentary elderly. There was a direct relationship between impulsivity and Neuroticism (r=0.393, p=0.02) while, there was a significant negative correlation between impulsivity and extraversion (r=-0.320, p=0.013), agreeableness (r=-0.598, p=0.001) and conscientiousness (r=-0/684, p=0.01). Besides, there was a positive significant association between impulsivity and lack of program elements (r=0.272, p=0.037), cognitive impulsivity (r=0.386, p=0.003). In contrast, series of negetaive significant correltion was reported between Neuroticism and extraversion (r=-0.317, p=0.014) agreeableness (r=-0.447, p=0.001) as well as conscientiousness (r=-0528, p=0.001).

conclusion: There was no significant difference between subscales of impulsivity and personality factors (except openness) in active and inactive elderly men. However there was a relationship between impulsivity and some of personality factors which can be influenced by several factors, including physical activity.

Keywords: Personality Factors, Impulsivity, Active Elderly, Non-Active Elderly, Men

Received: 2015/12/27 Accepted: 2016/09/10

Copyright © 2018 Quarterly Journal of Geriatric Nursing.This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution international 4.0 International License(http://creativecommons.org/licenses/by /4.0/) which permits copy and redistribute the material, in any medium or format, provided the original work is properly cited.

1 - Associate Professor, Motor behavior and sport psychology department, physical education and sport science faculty, university of Tabriz, Tabriz, Iran. (**Corresponding Author):E-mail: eskandarnejad@tabrizu.ac.ir**
2 -MSc in Motor behavior and sport psychology, physical education and sport science faculty, university of Tabriz, Tabriz, Iran
3 - MSc in Motor behavior and sport psychology, physical education and sport science faculty, university of Tabriz, Tabriz, Iran

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

بررسی عوامل شخصیتی و تکانشگری در مردان سالمند فعال و غیر فعال شهر تبریز در سال ۱۳۹۱

مهتا اسکندرنژاد*[۱]، حمیده دیندار[۲]، فریبا ملائی[۳]

تاریخ دریافت مقاله: ۱۰/۶ /۱۳۹۴
تاریخ پذیرش مقاله: ۶/۲۰ / ۱۳۹۵

چکیده

مقدمه و هدف: عوامل مختلف شخصیتی و انتخاب زندگی فعال می‌تواند مستقیما بر سبک زندگی و رفتارهای افراد سالمند تأثیرگذارد، بنابراین پژوهش حاضر با هدف مقایسه عوامل شخصیتی و تکانشگری در مردان سالمند فعال و غیر فعال در شهر تبریز طراحی شده است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع علی–مقایسه‌ای پس رویدادی به همراه طرحی توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه این پژوهش شامل سالمندان سالم شهر تبریز با دامنه سنی ۶۰–۸۵ سال در سال ۱۳۹۱ بود که ۹۰ نفر از آنها به صورت دردسترس انتخاب شدند. برای بررسی عوامل شخصیتی از پرسشنامه پنج عاملی NEO و برای بررسی تکانشگری از پرسشنامه تکانشگری بارت استفاده شد. به دلیل کامل نبودن برخی از پرسشنامه‌ها در مجموع ۸۰ پرسشنامه بررسی شد (۴۰ سالمند فعال و ۴۰ سالمند غیر فعال). برای بررسی داده‌ها از آزمون‌های تی مستقل، تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون و نرم افزار spss نسخه ۱۹ استفاده شد

یافته‌ها: بر اساس نتایج به دست آمده، تفاوت معناداری بین سالمندان فعال و غیرفعال در خرده‌مقیاس گشودگی (p=۰/۰۱۳) وجود داشت. همچنین بین این دو گروه از لحاظ تکانشگری و اغلب عوامل شخصیتی تفاوت معنی داری وجود نداشت. از سوی دیگر رابطه مستقیم معنادار بین متغیرهای تکانشگری کل با روان‌نژندگرایی (r=۰/۳۹۳، p=۰/۰۲) و رابطه معکوس معناداری با برون‌گرایی (r=-۰/۳۲۰، p=۰/۰۱۳)، موافق بودن (r=-۰/۵۹۸، p=۰/۰۰۱) و باوجدان بودن (r=-۰/۶۸۴، p=۰/۰۱) وجود داشت. در ارتباط با عوامل تکانشگری همانند تکانشگری کل، عوامل بی‌برنامگی (r=۰/۲۷۲، p=۰/۰۳۷) و تکانشگری حرکتی (r=۰/۳۲۰، p=۰/۰۱۳) و تکانشگری شناختی (r=۰/۳۸۶، p=۰/۰۰۳) با روان نژندگرایی رابطه مستقیم معنی‌دار و با برون‌گرایی (r=-۰/۳۱۷، p=۰/۰۱۴)، موافق بودن (r=-۰/۴۴۷، p=۰/۰۰۱) و باوجدان بودن (r=-۰/۵۲۸، p=۰/۰۰۱) رابطه معکوس معنی‌داری داشت.

نتیجه‌گیری: تفاوتی بین مؤلفه های تکانشگری و خرده مقیاس های عوامل شخصیتی (بجز گشودگی) در دو گروه مردان سالمند فعال و غیرفعال وجود نداشت. با این حال بین تکانشگری کل با برخی عوامل شخصیتی رابطه وجود داشت که می تواند متأثر از عوامل متعددی از جمله میزان فعالیت باشد.

کلید واژه ها: عوامل شخصیتی، تکانشگری، سالمند فعال، سالمند غیرفعال، مردان

۱- دانشیار گروه رفتارحرکتی و روانشناسی ورزشی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، ایران
(**نویسنده مسؤول**). **پست الکترونیکی:** m.eskandarnejad@tabrizu.ac.ir
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد رفتارحرکتی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، ایران
۳- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی ورزشی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، ایران

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

مقدمه

در جامعه امروز سالمندان جزء گروه‌های بزرگ اجتماع بـه حسـاب می‌آیند و سالمندی سرنوشتی اجتناب ناپذیر است. براساس بـرآورد و اعلام سازمان بهداشت جهانی پیش‌بینی می شود تـا سـال۲۰۲۰ طول عمر به ۷۷ سال برسد و جمعیت بالای ۶۰ سال، ۲۰ در صد جمعیت جهان را در بر خواهند گرفت. در ایران نیـز براسـاس سـر شماری نفوس و مسکن، جمعیـت سـالمندان از ۵ درصـد در سـال ۱۳۳۵بـه ۷/۵ درصـد در سـال ۱۳۸۵رسـیده اسـت و پـیش بینـی می شود در سال ۱۴۱۰ در کشور ما انفجـار جمعیـت سـالمندی رخ دهد [۱]. در واقع جهان در سایه پیشرفت‌های علمی شاهد افزایش جمعیت سالمندان است، از طـرف دیگـر سـالمندان شـاهد تقلیـل توانایی‌های جسمی و روانی خویش هسـتند و انـواع بیمـاری هـا و مشکلات روانی آنها را تهدید می‌کند. به عقیده اریکسون[1]، سالمند باید بحران کمال و ناامیدی را حل کند و بـه نظـر پیـک[2] (۱۹۸۶) پیری با زیر سوال بردن مواردی همراه اسـت از جملـه جسـتجوی زمینه های دیگر یا در حسرت شغل قبلـی، اسـتفاده از زنـدگی یـا تسلیم در برابر دردهای جسمی، مبارزه با مرگ یا تسـلیم در برابـر آن. هر چند که اکثر سالمندان، از نظرشخصیت و خویشتن پنداری تغییرات ناگهانی چشمگیر پیدا نمی‌کنند، در ارتباط با پیری می‌توان چهار نوع شخصیت تشـخیص داد، یکپارچـه، ضدضـربه، منفعـل- وابســـته و مســـتقل [۲]. بـــایوتی و همکـــاران۳ (۲۰۰۶)، در پژوهش های خود بر روی سالمندان بر این امر تاکید کرده‌انـد کـه ناتوانی‌ها و از کار افتادگی‌های شایع در دوران سالخوردگی از مجموعه عوامل مختلف ناشی می‌گردد، که از مهمترین این عوامل عدم فعالیت و کم تحرکی و عدم استفاده صحیح از عضلات اسـت که ممکن است ریشه در سال‌های گذشته و مراحل قبلـی زنـدگی داشته باشد [۳]. این در حالی است که فعالیت بدنی اثر جوان‌سازی بر جسم و روان داشته باشد و بـه سـال‌هـای عمـر سـالخوردگان؛ جوانی مجدد می‌بخشد و ظرفیـت سـالمندان را بـرای قبـول یـک زندگی مستقل و ایفـای نقـش اجتمـاعی افـزایش مـی‌دهـد [۴] و سالمندان با جایگزین کردن فعالیت‌هایی متناسب با سن خود مـی- توانند خلاهای موجود در زندگی خود را پر نموده و تأثیر به‌سـزایی در وضعیت روانی و ویژگی‌های رفتاری آنها داشته باشند.

تحقیقـات نشـان داده‌انـد کـه عوامـل شخصـیتی در ارتبـاط بـا تکانشگری هستند. بسیاری از افراد در زندگی روزمره خـود دسـت به رفتارهای تکانشی می‌زنند. مولر و همکـاران[4] (۲۰۰۱) بـا ارائـه یک دیدگاه جامع تحت عنوان رویکرد زیستی- روانی- اجتمـاعی، تکانشگری را به عنوان برخورداری از یک استعداد قبلی در راستای انجام واکنش‌های سریع و برنامه‌ریزی نشده به تحریکات درونی و بیرونی بدون درنظر گرفتن پیامدهای منفی این رفتارها برای خـود و دیگران، تعریف می‌کنند [۵]. تکانشگری طیفی گسترده از رفتـار هایی است که روی آن کمتر تفکر شده و به صورت رشـد نایافتـه برای دستیابی به یک پاداش یا لذت بروز می کند و عموماً همـراه با درجات خطر بالا هستند. این رفتارها سـریع، ناخواسـته و بـدون فکر و مستعد اشتباه می‌باشند که مـی‌تـوان آنهـا را از جنبـه‌هـای مختلف مورد ارزیابی قرار داد. تکانشگری از دیدگاه رفتارشناسی در

1. Erickson
2 pik
3 Payne et al

4- Moeller et al

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

برگیرنده سود کوتاه مدت هر چند کم‌ارزش در برابر دستاوردهای بلندمدت ولی با ارزش می‌باشد [۶]. افراد بر اساس شیوه عمل و تفکر در موقعیت‌های مختلف با هم تفاوت دارند. فرایند تصمیم-گیری یا انتخاب از میان گزینه‌ها پس از تحلیل آنها، یکی از عالی‌ترین پردازش‌های شناختی به شمار می‌آید. تصمیم‌گیری مخاطره آمیز اهمیت بالایی در زندگی فردی و اجتماعی افراد دارد و اختلال در این نوع تصمیم‌گیری هسته اصلی پدیده تکانشگری و رفتارهای تکانشی را تشکیل می‌دهد [۷]. همان‌طور که خرده-مقیاس‌های آزمون بارت[1] نشان می‌دهد، تکانشگری عناصر مختلفی دارد. سه طبقه در تکانشگری معین شده است: حرکتی (عمل بدون فکر)، شناختی/توجهی (فقدان تمرکز روی تکلیف دم دستی)، و بی‌برنامگی (تمرکز روی ارائه بدون حساب نتایج آینده) [۸]. از دیدگاه روان‌شناختی سه مقوله کاهش حساسیت نسبت به پیامدهای منفی رفتار، بی‌اعتنایی به پیامدهای عمل و واکنش سریع پیش از ارزیابی کامل اطلاعات، در تعریف رفتار تکانشی گنجانده شده و این سازه بر پایه مفاهیم تنبیه (خاموشی)، گزینش پاداش و بازداری پاسخ (توجه) مورد بررسی قرار گرفته است [۹]. یکی از ارتباطاتی که تکانشگری با عوامل شخصیتی دارد می توان به عامل خشونت اشاره کرد. در واقع تکانشگری باعث خشونت فردی نمی‌شود ولی شیوه خشونت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افراد تکانشگر لزوما پرخاشگرتر از افراد غیر تکانشگر نیستند [۱۰]. تکانشگری حرکتی (عمل بدون تصمیم قبلی) مشکل‌تر از بقیه به نظر می‌رسد. کسانی که در خرده مقیاس حرکتی نمره بالا می-گیرند کارها را ناتمام رها می کنند ولی عصبانی هستند، پرخاش می کنند و با پول قرض کردن یا خرید اقساطی برای خود از نظر مالی مشکل ایجاد می‌کنند [۱۱].

در محیط‌های مختلف ورزشی نیز که نیازهای برخی از تکالیف، ورزشکار را ملزم به اتخاذ تصمیمات سریع در جهت واکنش به این نیازها می‌کند سازه‌ی تکانشگری دیده می‌شود. این احتمال وجود دارد که تکانشگری نقش مثبتی را در رفتار حرکتی در موقعیت-های خاص داشته باشد [۱۲]. بدین صورت که ممکن است موقعیت هایی به وجود آید که محدودیت زمان در دستیابی به سازماندهی مجدد اعمال، با توجه به موقعیت حریف، فرآیند تصمیم گیری و سازماندهی سیستم حرکتی برای جلوگیری از پاسخ وجود داشته باشد در چنین وضعیتی به نظر می‌رسد برخی درجات تکانشگری به ورزشکار در دستیابی به اهداف خود کمک می‌کند. تبیین این فرضیه ممکن است براساس مفاهیم عملکردی ویژگی‌های تکانشگری به وسیله گرایش یا توانایی تفکر سریع، عمل و صحبت کردن تند صورت گیرد [۱۳]؛ شواهد متعددی تأثیر تکانشگری را بر کنترل حرکات تأیید کرده اند و نشان داده‌اند عامل‌های تکانشگری نقش مؤثری در تصمیم‌گیری دارند [۱۴]. کاژتنا و همکاران[2] (۲۰۰۴) با استفاده از مقیاس پنج عامل شخصیت، شخصیت را بین ورزشکاران رشته های ورزشی با ریسک بالا بررسی کردند و نتیجه گرفتند ورزشکاران با ریسک زیاد در عامل ثبات احساسات نمره‌های بیشتری و در وظیفه‌شناسی و گشودگی نمره کمتری در مقایسه با ورزشکاران رشته‌های ورزشی با ریسک پایین کسب کردند [۱۵]. همچنین بشارت و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی ورزشکاران رشته‌های برخوردی و

1 Barrat

2 Kajtna et al

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

غیربرخوردی مشاهده نمودند که در خرده مقیاس‌های شناختی، حرکتی و بی‌برنامگی تکانشگری ورزشکاران رشته‌های برخوردی نسبت به گروه مقابل از مقادیر بیشتری برخوردار بودند [۱۴]. همچنین کلخوران (۱۳۹۰) در پژوهش خود نشان داد که بین ورزشکاران و غیر ورزشکاران در صفات شخصیتی عوامل گشودگی و وظیفه شناسی تفاوت معناداری وجود دارد ولی درعامل شخصیت سازگاری تفاوت معناداری وجود ندارد [۱۶]. فییو و همکاران[1] (۲۰۰۵) به مقایسه ویژگی‌های شخصیتی غیر ورزشکاران و ورزشکاران پرداختند و نتیجه گرفتند در هشت عامل از دوازده عامل مورد بررسی (بازداری، کج خلقی، تجاوز کاری، بی-حوصلگی،دادخواهی، دلواپس سلامت بودن، رک‌گویی و تهییج پذیری)، اختلاف معناداری بین دو گروه ورزشکار و غیر ورزشکار وجود دارد [۱۷]. فعالیت بدنی باعث بهبود انعطاف پذیری و تحرک، عملکرد شناختی، سازگاری روانی و عملکردی می شود که سهم بسزایی در امید به زندگی سالمندان دارد. در این رابطه پژوهشگران درمطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که فعالیت بدنی سبب انسجام بیشتر صفات شخصیتی سالمندان می‌شود و معتقد هستند فعالیت مستمر باعث تقویت ویژگی‌های شخصیتی افراد از دوران کودکی تا سالمندی می‌شود [۱۸].

دوران سالمندی دارای برخی ویژگی های جسمی، اجتماعی و روانی است که می‌توان به کاهش نسبی قوای جسمی، بازنشستگی و دور شدن از موقعیت‌های شغلی گذشته و در نتیجه تنهایی و از دست دادن دوستان و نزدیکان اشاره کرد. ایجاد شرایطی برای طولانی کردن فعالیت های موثر، زندگی مستقل باید در مورد توجه قرار گیرد. تغییرات دوران سالمندی تأثیرات عمیقی بر زندگی و بهداشت روانی او دارد. اگر شخصیت فرد انعطاف پذیر باشد توانایی سازگاری با این تغییرات بیشتر خواهدبود. در این میان اگر سالمند این تغییرات را در جهت منفی ادراک کنند میزان انعطاف پذیری و سازگاری پایین خواهد آمد. ویژگی‌های شخصیتی فرد می‌تواند او را منزوی و تنها کند. ترایودی و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی برخی ویژگی‌های سالمندان با تکانشگری پرداختند و مشاهده کردند که این ویژگی یکی از پیش بینی‌کننده‌های مهم در پیش بینی خودکشی سالمندان می‌باشد [۱۹]. همانطور که در بالا بیان شد نتایج برخی از تحقیقات نشان داده است فعالیت بدنی، موجب بروز ثبات (پایداری) شخصیت، رشد اجتماعی و اعتماد به نفس بیشتر و اضطراب و افسردگی کمتر در افراد می‌گردد، همچنین مک کرای و همکاران[2] (۲۰۰۵) نیز معتقدند استقلال، مسئولیت پذیری، آینده نگری، روحیه جمعی، کسب هویت، پذیرش اجتماعی و عزت نفس از مفاهیم و مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی هستند که از طریق فعالیت بدنی و مشارکت ورزشی در سالمندان تقویت می شوند [۲۰]. براین اساس و با توجه به ضرورت کار بر ویژگی-های افراد سالمند و بررسی مفهوم تکانشگری و ارتباط آن با عوامل شخصیتی در افراد سالمند که مستقیماً بر سبک زندگی و رفتارهای این گروه تأثیرگذار است و با توجه به پژوهش‌های محدود در حیطه سالمندی و مقایسه این دو ویژگی در سالمندان فعال و غیر فعال، مقاله حاضر به دنبال یافتن جواب برای این موضوع مهم می‌باشد.

1 Fiho et al

2 McCrae et al

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع علی-مقایسه ای پس‌رویدادی به همراه طرحی توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. از میان سالمندان شهر تبریز و به روش نمونه‌گیری دردسترس (با توجه به تعداد جامعه در دسترس گروه فعال که در پارک‌ها حضور می‌یافتند)، ۹۰ مرد سالمند نمونه این پژوهش را تشکیل می‌دادند که به دلیل کامل پرنشدن پرسشنامه‌ها توسط نمونه‌ها، ۱۰ پرسشنامه از روند بررسی خارج شده و اطلاعات ۸۰ سالمند در تحلیل باقی ماند. با توجه به افراد مراجعه‌کننده که در پارک‌ها و اماکن عمومی، بازارها، مساجد، مغازه‌ها حضور داشتند، دامنه‌ی سنی افراد، ۶۰ سال (براساس دیدگاه‌های رشد حرکتی که سالمندی را بالای ۶۰ سال تعریف نموده اند) الی ۸۵ سال (عدم دسترسی به دامنه سنی بالاتر) بود. براساس توانایی و سابقه شرکت در فعالیت بدنی و ورزش در پژوهش حاضر در دو گروه فعال و غیرفعال حضور یافتند. افرادی در گروه فعال قرار گرفتند که به مدت دو سال ، سه روز در هفته و حداقل یک ساعت در روز در پارک‌ها فعالیت پیاده‌روی داشتند. پس از کسب رضایت از افراد سالمند و اطمینان آنها به منظور حفظ اطلاعات شخصی، پرسشنامه‌های اطلاعات فردی و مقیاس شخصیتی NEO و تکانشگری بارت را تکمیل نمودند. به منظور تعیین طبیعی بودن توزیع داده ها از آزمون کلموگروف – اسمیرنوف استفاده شد. با توجه به بیشتر بودن مقادیر سطح معناداری آزمون از مقدار ۰/۰۵، برای مقایسه خرده مقیاس‌های تکانشگری و شخصیت در دو گروه از آزمونهای پارامتریک تی مستقل، تحلیل واریانس و به منظور تعیین ارتباط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید.

ابزار اندازگیری پژوهش:

مقیاس شخصیتی NEo-FFI: این پرسشنامه شامل ۶۰ سوال است که بر اساس تحلیل عاملی نمرات فرم بلند آن به دست آمده است و ۵ بعد روان نژندگرایی، برون‌گرایی، گشودگی، دلپذیر بودن، باوجدان بودن را اندازه‌گیری می‌کند. افراد بر اساس مقیاس لیکرت ۵ تایی نظر خود را در مورد هر سوال بیان می‌کنند. هر یک از عوامل ۱۲ سوال مقیاس را پوشش می‌دهند. در کل آزمودنی در هر مقیاس نمره‌ای از صفر تا ۴۸ کسب می‌کند. کاستا و مک کری (۱۹۹۹) ضریب آلفای کرونباخ را بین ۰/۶۸تا ۰/۸۶ گزارش کردند. گروسی (۱۳۸۰) این پرسشنامه را در ایران هنجاریابی کرد و روایی ملاکی آن را بین ٪۴۵ الی ٪۶۶ و پایایی آن را بین ٪۵۶ الی ٪۸۷ گزارش کرده است [۲۱]. این پرسشنامه در نمونه سالمندان توسط اصلانخانی و همکاران (۱۳۸۹) استفاده شده است [۲۳].

مقیاس تکانشگری بارت: این پرسشنامه حاوی ۳۰ گزاره است و قابلیت سنجش تکانشگری شناختی، حرکتی و بی‌برنامگی را داراست. در مقیاس بارت آزمودنی بر اساس مقیاس لیکرت ۵ گزینه ای نظر خود را در مورد هر سوال بیان میکند. حداقل نمره ۳۰ و حداکثر نمره ۱۲۰ است. بارت و همکاران(۲۰۰۴) پایایی حدود ۰/۸۱ برای نمره‌ی کل بدست آوردند. اختیاری و همکاران (۱۳۸۷) این پرسشنامه را در دو گروه افراد سالم و مصرف‌کنندگان مواد اجرا کردند که در گروه افراد سالم ضریب آلفای کرونباخ ۰/۴۸، ۰/۶۳، ۰/۷۹ و ۰/۸۳ را به ترتیب برای خرده مقیاس‌های بی‌برنامه گی، حرکتی، شناختی و نمره ی کل گزارش دادند. مقیاس یک ابزار خود گزارشی است و به بررسی مؤلفه های شخصیتی و رفتاری تکانشگری می پردازد. این پرسشنامه

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

همبستگی بسیار خوبی با پرسشنامه ی تکانشگری آیزنک دارد و ساختار پرسش های گرد آوری شده از هر دو پرسشنامه نشان دهنده ابعادی از تصمیم گیری شتاب زده و فقدان دور اندیشی است. بر مبنای درجه بندی لیکرت نمره یک (هرگز) تا چهار (همیشه) رده بندی می‌شوند. امتیاز و نمره سوالات ۴، ۵، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۶ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند [۲۲].

یافته ها

شرکت کنندگان این پژوهش مردان سالمند فعال و غیرفعال با میانگین سنی ۳/۴۵ ± ۷۵ و ۴/۶ ± ۷۶ همگی متاهل یا با سابقه ازدواج و تعداد فرزندان حداقل ۲ تا ۵ فرزند بودند. اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرهای شخصیت و تکانشگری در جدول۱ قابل مشاهده است.

جدول۱. متغیرهای شخصیت و تکانشگری در دو گروه

	تکانشگری				شخصیت			
	شناختی	حرکتی	بی برنامگی	کل	روان نژند گرایی	برون گرایی	گشودگی	موافق بودن	باوجدان بودن
فعال	۱۶±۲/۸	۱۹±۳/۷	۲۲/۸±۴/۳	۵۸±۹/۲	۱۹/۳±۸	۳۲/۲±۶/۶	۲۲/۴±۴/۸	۳۱/۳±۵/۵	۳۸/۶±۶/۵
غیرفعال	۱۵/۸±۳/۵	۱۹/۸±۴/۳	۲۳/۷±۴/۳	۵۹/۳±۹/۵	۱۸±۷/۱	۲۹/۵±۷/۳	۲۵/۳±۳/۹	۳۰/۹±۵/۶	۳۶/۶±۵/۱
کل	۱۵/۹±۳/۱	۱۹/۴±۴	۲۳/۳±۴/۳	۵۸/۶±۹/۳	۱۸±۷/۶	۳۰/۸۵±۷/۱	۲۴±۴/۵	۳۱/۱±۵/۵	۳۷/۶±۶

برای مقایسه تکانشگری کل در دو گروه از آزمون تی مستقل (جدول۲) و برای مقایسه خرده‌مقیاس‌های تکانشگری در دو گروه از آزمون تحلیل واریانس (جدول۳) استفاده گردید.

جدول۲: نتایج آزمون تی مستقل تکانشگری کل افراد سالمند فعال و غیرفعال

	آزمون لون		t	df	sig	تفاوت میانگین‌ها	مجذور اتا
	F	Sig					
تکانشگری کل	۰/۹۱	۰/۳۴	۰/۵۶	۵۸	۰/۵۸	۱/۳۷	۰/۰۰۵

با توجه به نتایج آزمون لون و عدم معناداری این آزمون و تأیید مفروضه یکسانی واریانس‌ها در دو گروه از آزمون تی مستقل با فرض یکسانی واریانس‌ها استفاده شد. نتایج آزمون تفاوت معناداری را بین نمرات گروه فعال و غیر فعال نشان نداد. نتایج تحلیل واریانس آزمون لامبدای ویلکز برای مؤلفه‌های تکانشگری در دو گروه با مقدار ۰/۷ و سطح معناداری ۰/۵۵ نشان دهنده عدم وجود تفاوت معنادار بین دو گروه است. جدول۳ مقایسه بین اثرات مؤلفه‌ها بین آزمودنی‌ها را نشان می‌دهند.

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

جدول۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس مؤلفه‌های تکانشگری افراد سالمند فعال و غیرفعال

منبع تغییر	متغییر وابسته	مجموع مربعات	درجات آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری	مجذور آتا
گروه	مؤلفه بی برنامه‌گی	۱۳/۰۳۶	۱	۱۳/۰۳۶	۰/۶۹۱	۰/۴۰۹	۰/۰۱۲
	مؤلفه تکانشگری حرکتی	۸/۶۴۱	۱	۸/۶۴۱	۰/۵۳۰	۰/۴۷۰	۰/۰۰۹
	مؤلفه تکانشگری شناختی	۱/۶۷۲	۱	۱/۶۷۲	۰/۱۶۷	۰/۶۸۵	۰/۰۰۳

با توجه به اطلاعات جدول و سطح معنی‌داری آزمون ($p\geq0/05$)، از نظر آماری تفاوت معناداری بین خرده‌مقیاس‌های تکانشگری (بی برنامگی، تکانشوری حرکتی، تکانشوری شناختی) سالمندان فعال و سالمندان غیرفعال وجود نداشت. برای بررسی عوامل شخصیت در سالمندان فعال و غیرفعال نیز از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد.

جدول٤: نتایج آزمون تحلیل واریانس مؤلفه‌های تیپ‌های شخصیتی افراد سالمند فعال و غیرفعال

منبع تغییر	متغییر وابسته	مجموع مربعات	درجات آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری	مجذور آتا
گروه	روان نژندگرایی	۲۶/۶۲۳	۱	۲۶/۶۲۳	۰/۴۵۷	۰/۵۰۲	۰/۰۰۸
	برون‌گرایی	۱۰۵/۴۰۲	۱	۱۰۵/۴۰۲	۲/۱۵۳	۰/۱۴۸	۰/۰۳۶
	گشودگی	۱۲۵/۷۸۸	۱	۱۲۵/۷۸۸	۶/۵۴۷	۰/۰۱۳	۰/۱۰۳
	موافق بودن	۳/۳۷۱	۱	۳/۳۷۱	۰/۱۰۸	۰/۷۴۴	۰/۰۰۲
	باوجدان بودن	۵۸/۱۷۲	۱	۵۸/۱۷۲	۱/۶۷۶	۰/۲۰۱	۰/۰۲۹

با توجه به اطلاعات جدول و سطح معنی‌داری آزمون ($p\geq0/05$)، از نظر آماری تفاوت معناداری بین گشودگی سالمندان فعال و سالمندان غیرفعال وجود داشت، در حالی که تفاوت معنی‌داری بین سایر خرده مقیاس‌های شخصیت سالمندان فعال و غیر فعال مشاهده نشد. همچنین برای تعیین ارتباط بین تکانشگری با عوامل شخصیتی سالمندان از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ خلاصه شده است.

جدول۵: یافته‌های حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در تعیین ارتباط بین تکانشگری و شخصیت

		روان نژندگرایی	برون‌گرایی	گشودگی	موافق بودن	با وجدان بودن
بی برنامگی	r	۰/۲۷۲*	-۰/۳۱۷*	-۰/۰۲۵	-۰/۴۴۷**	-۰/۵۲۸**
	Sig	۰/۰۳۷	۰/۰۱۴	۰/۸۵۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰
تکانشگری حرکتی	r	۰/۳۲۰*	-۰/۳۱۹*	-۰/۰۴۶	-۰/۵۵۶**	-۰/۶۴۷**
	Sig	۰/۰۱۳	۰/۰۱۴	۰/۷۲۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰
تکانشگری شناختی	r	۰/۳۸۶**	-۰/۱۰۷	۰/۱۰۹	-۰/۴۵۱**	-۰/۴۷۸**
	Sig	۰/۰۰۳	۰/۴۲۱	۰/۴۱۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰
تکانشگری کل	r	۰/۳۹۳**	-۰/۳۲۰**	۰/۰۰۵	-۰/۵۹۸**	-۰/۶۸۴**
	Sig	۰/۰۰۲	۰/۰۱۳	۰/۹۶۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

*آزمون در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است ** آزمون در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است

با توجه به اطلاعات جدول۵، تکانشگری کل با روان نژندگرایی رابطه مستقیم معنی‌دار داشته و با برون‌گرایی، موافق بودن و باوجدان بودن رابطه معکوس معنی داری دارد و با گشودگی رابطه معنی‌داری ندارد. همچنین نتایج آزمون نشان داد که هر سه مؤلفه

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

بی‌برنامگی، تکانشگری حرکتی و شناختی با روان‌نژندگرایی رابطه مستقیم معنی‌داری دارند و دو مؤلفه بی‌برنامگی و تکانشگری حرکتی با برون‌گرایی، موافق بودن و باوجدان بودن رابطه معکوس معنی‌داری داشته و با گشودگی رابطه معنی‌داری ندارند. همچنین مؤلفه تکانشگری شناختی با موافق بودن و باوجدان بودن رابطه معکوس معنی داری داشته و با گشودگی و برون‌گرایی رابطه معنی‌داری ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش در رابطه با تکانشگری نیز نشان داد میانگین نمرات تکانشگری سالمندان فعال با غیرفعال باوجود برتری اغلب نمرات برای گروه فعال تفاوت معناداری وجود نداشت. اصلانخانی و همکاران (۱۳۸۹) میانگین نمرات ویژگی‌های شخصیتی برونگرایی، وظیفه شناسی، گشودگی به تجربه و سازش یافتگی را در سالمندان زن فعال یافتند [۲۳]. کاواچی و بروکمن (۲۰۰۰) و بایوتی (۲۰۰۶) به این نتیجه رسیدند که سطح بالای آمادگی جسمانی، اضطراب را کاهش، پرخاشگری را تعدیل، برونگرایی را تسریع می‌کند [۳و۲۴]. همچنین مک‌کرای و همکاران (۲۰۰۵) بیان کردند که مسئولیت پذیری، آینده نگری، روحیه جمعی، کسب هویت، پذیرش اجتماعی و عزت نفس از مفاهیم و مؤلفه های ویژگی های شخصیتی هستند که از طریق فعالیت بدنی و مشارکت ورزشی در سالمندان تقویت می‌شوند [۲۰]. عبدلی و همکاران (۱۳۸۸) نیز به این نتیجه رسیدند که میانگین نمرات سالمندان فعال در برونگرایی و با ثباتی بالاتر از سالمندان غیرفعال بود [۴]. به عقیده مک آولی و همکاران نیز پرداختن به فعالیت بدنی می تواند در تقویت مؤلفه‌های شخصیتی برون گرایی، مقبولیت اجتماعی، عزت نفس و کاهش مؤلفه نوروتیسم در زنان سالمند مؤثر باشد [۲۵]. بر اساس تحقیقات انجام شده، می‌توان بیان کرد که فعالیت بدنی و ورزش با تقویت ویژگی های شخصیتی نظیر عزت نفس، برون گرایی و خودکارآمدی و افزایش توانمندی های ارتباطی، منجر به تقویت ویژگی های شخصیتی مثبت افراد می شود [۲۳]. از سوی دیگر، باید توجه داشت تکانشگری، تمایل به عملی بدون تفکر مناسب و بدون توجه به نتایج آن می‌باشد، این رفتارها سریع، ناخواسته، بدون فکر و مستعد اشتباه می‌باشند و تحقیقات رابطه تکانشگری را با نشانه‌های خلقی و شخصیتی مورد بررسی قرار داده و نشان دادند سالمندانی با تکانشگری گرایش به افسردگی بالاتری را نسبت به افراد دیگر دارند [۲۶] در تحقیق حاضر ابعاد تکانشگری با اغلب مولفه‌های شخصیت ارتباط بالا و معنی داری را نشان داده است و باید توجه داشت به جز بعد روان‌نژندی با بقیه ابعاد ارتباط بالا و منفی دارند. در مدل پنج عاملی شخصیت روان رنجوری بر ویژگی‌های منفی مثل غم، ترس، خشم؛ برونگرایی بر هیجان و تحرک؛ گشودگی به تصورات فعال و توجه به تجربه‌های عاطفی؛ موافق بودن برگرایش‌های فردی و همدردی با دیگران و نهایتاً باوجدان بودن به کنترل تکانه‌ها و بکارگیری و داشتن طرح و برنامه دلالت دارد [۱۱]. نکته حائز اهمیتی که باید در ارتباط با عدم معنی داری تفاوت بین دوگروه مورد توجه قرار داد و شاید علت غیر همسو

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

بودن نتایج این پژوهش با نتایج برخی از پژوهش های پیشین باشد که به انتخاب نوع نمونه ها در جامعه‌ی سالمندان فعال این پژوهش بازمی‌گردد. در این پژوهش، افراد فعال افرادی بودند که فعالیت آنها به پیاده‌روی و فعالیت‌های تفریحی محدود می‌شد، در حالی که سالمندان فعال پژوهش‌های دیگر از سطح آمادگی بسیار بالایی برخوردار بودند و در فعالیت‌های ورزشی و گروهی شرکت داشتند. همچنین در تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که گستره‌ی رفتارهای تکانشی متنوع است و نباید نقش فرهنگ را در تعریف این رفتارها نادیده گرفت. [۲۷].

در موضوعات تکانشگری و شخصیت تحقیقات مختلفی در ایران و جهان انجام شده است اما در ارتباط بین این دو مؤلفه بویژه در دوران سالمندی پژوهشی یافت نشد. باید توجه داشت رفتارهای تکانشی گستره بزرگی داشته و نباید عوامل مختلفی مثل شخصیت و ویژگی‌های جسمانی را نادیده انگاشت. در قوی‌ترین رابطه در بین پنج عامل با تکانشگری به عامل باوجدان‌بودن و برون‌گرایی مربوط می‌شود. باید توجه داشت افراد با عامل شخصیتی با وجدان بالا، خود نظم‌دهی و پیشرفت‌گرایی بالا دارند، تکانه‌ای عمل نمی-کنند، برنامه‌ریزی قبل از عمل را ترجیح می‌دهند و عموماً به عادت‌های معمول ساختار یافته تمایل نشان می‌دهند [۲۸]. باید توجه داشت افرادی با نمرات تکانشی شناختی بالاتر توانایی کمتری به تحمل مشکلات شناختی داشته و افراد تکانشگر حرکتی تمایل به جایزه های کوچکتر فوری دارند تا جایزه های بزرگتر ولی دیرتر به طوری که برخی دیگر از تحقیقات نشان داده‌اند [۲۹]. مشارکت در فعالیت بدنی فرد را به چالش بیشتری کشیده و این افراد هنگام مواجهه با چالش‌ها کمتر دچار آشفتگی می شوند و قادر خواهند بود هیجانات منفی خود را کنترل کنند و به نحو مؤثری به حل مسأله خود بپردازند. از این رو می‌توان استنباط کرد که سالمندان در طی عمر با فعالیت بدنی و مشارکت جسمانی می-توانند تا حدودی تعارضات شخصیتی خود را کاهش داده و به وضعیت مطلوب‌تری دست یابند [۳۰]. این توانایی نتیجهٔ رشد طبیعی تبحری است که فرد در تمام مراحل قبلی کسب کرده است و تحت تأثیر خانواده، مدرسه، پایگاه‌های اجتماعی اقتصادی و فعالیت بدنی قرار می‌گیرد [۳۱]. با توجه به نتایج تحقیقات پیشین و نتایج پژوهش حاضر مشخص می‌شود که ویژگی‌ها و صفات مختلف روانشناختی و جسمانی زیربنای رفتاری فرد را تشکیل می‌دهند. ارتباط بالای ویژگی تکانشگری و جنبه‌های مختلف شخصیت در سالمندان با توجه به کمبود مطالعات و بررسی‌های مختلف در این زمینه و این محدوده سنی قابل توجه است. باید توجه داشت که با وجود عدم وجود تفاوت معنادار بین صفات دو گروه فعال و غیرفعال (که شاید ناشی از نوع مشارکت در فعالیت بدنی نمونه‌ها باشد)، تحقیقات مختلف نشان داده‌اند که میزان فعالیت بدنی منظم با مدت زمان مشارکت ورزشی می‌تواند تفاوت معنی داری در عوامل شخصیتی و سلامت و کیفیت زندگی در بین سالمندان فعال و غیر فعال ایجاد کند [۳۱]. به هرحال محدودیت-های این مطالعه که افراد فعال از بین سالمندان با پیشکسوتی ورزشی انتخاب نشده‌اند و افرادی بودند که زندگی فعالی را برای خود انتخاب نموده بودند بنابراین پیشنهاد می‌شود این مقایسه و بررسی بر روی سالمندان ورزشکار پیشکسوت در مقایسه با غیرورزشکاران انجام گیرد تا به نکات مبهم باقی مانده در این بررسی پاسخ داده شود. در آخر پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابه بر روی گروه‌های سنی دیگر در مقایسه با سالمندان و

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

تفاوت‌های موجود بین دوره‌های سنی و همچنین در نظر گرفتن عامل جنسیت سالمندان، انجام شوند.

تشکر وقدردانی

این مقاله براساس کار پژوهشی خانم حمیده دیندار و فریبا ملائی به راهنمایی خانم دکتر مهتا اسکندرنژاد در شهر تبریز می باشد. بدینوسیله نویسندگان از تمام کسانی که در انجام این پژوهش مارا یاری نموده اند تشکر و قدردانی می نمایند.

References

1. General Population and Housing Census. Iran Amar center: Management and Planning Iran. 2006. (persian).

2. Abdoli B. the study of elite athletes' personality. MA thesis. Tehran University. 1994. (persian).

3. Boyette L. Development of an exercise expert system for older adults. *Journal of Rehabilitation Research and Development*. 2006. 38: 1: 79–91.

4. Abdoli B, Shamsipour P, Shams A. Interactive role of personality traits and physical activity on mental and social development in the elderly. *Salmand journal.* 2009. 4:11: 7-15 (Persian).

5. Moeller FG, Barratt ES, Dougherty DM, Schmitz JM, Swann AC. Psychiatric aspects of impulsivity. *American Journal of Psychiatry*, 2001:158, 1783-1793.

6. Evenden, JA. Varieties of impulsivity. *Psychopharmacology*, 1999: 146, 348-361.

7. Ekhtiari H. Behzadi A., Jannati A., Moghimi A. Delayed Discounting Procedure and Impulsive Behaviors: A Preliminary Study, *Advances in Cognitive Science*, 2003, 5, 2, 46-55.

8. Patton JH, Stanford M S, Barrat E S. Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *Journal of Clinical Psychology*, 1995;51, 768-774

9. Arce E & Santisteban C. Impulsivity: A review. *Psicothema*, 2006:18, 213-220.

10. Costa PT, Terracciano A and McCrae RR. Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of personality and social psychology*, 2001; 81(2):322-331.

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

11. Azimi N, Hasanvand S, Valizadeh M, Najmeh H. The relationship between the five factor model of personality with impulsivity, neuroticism and cognitive impulsivity, motor impulsivity and non-planning. The first conference on findings of cognitive science in education. 2011. (Persian).

12. Guilherme M, Lage L, Gallo G J, Cassiano IL, Lobo MV, Vieira JV, et al. Correlations between impulsivity and technical performance in handball female athletes. *Psychology*, 2011:2, 721-726

13. Pickering AD. The neuropsychology of impulsive antisocial sensation seeking personality traits: From dopamine to hippocampus function. In R. M. Stelmack (Ed.), on the psychobiology of personality: Essays in honor of Marvin Zuckerman. New York: Elsevier, 2004. 454–476.

14. Besharat M A, Ghahramani MH, Ahmadi N. [Athletics impulsively traits: A comparison between contact and noncontact sports]. Research in sport management and motor behavior, sport and motor science.2013. 11(5). 13-24. (Persian).

15. Kajtna T, Tusak M, Baric R, Burnik S. Personality in highrisk sports athletes. Kinesiology, 2004. 36, 1:24-34.

16. Kalkhoran FJ. Comparison between personality male and female athletes and non-athletes. *Journal of Development & Motor Learning.* 2011. 8: 81-98. (Persian).

17. Fiho MGB, Ribeiro LCS, Garcia FG. Comparison of personality characteristics between high – level Brazilian athletes and non –athletes. *Rev. Bras Med Esporte.* 2005. 11 (2), 114-118.

18. Hegbom F, Stavem K, Sire S, Heldal M, Orning OM, Gjesdal, K. Effect of short-term exercise training on sympthoms and quality of life elderly person. *International journal of cardoilogy*. 2007. 116: 272-284.

19. Trivedi SC, Shetty NK, Raut NB, Subramanyam AA, Shah HR, Pinto C. Study of suicidal ideations, hopelessness and impulsivity in elderly . *J Geriatr Ment Health* [serial online] 2014 [cited 2014 Oct 8];1:38-44

20. McCrae RR, Costa PT. Personality Development: Stability and change. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2005; 3: 173-175.

21. Fathi Ashtiyani A, Dastani M. Psychological tests and mental health evaluation. 7th ed. Besat: 2010: 35-62. (Persian).

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]

22. Ekhtiari H, Rezvanfard M, Mokri A. Impulsivity and its Different Assessment Tools:A Review of View Points and Conducted Researches. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 2008. 14, 3, 247-257. (Persian).

23. Aslankhani M, Farokhi A, Shamsipour Dehkordi P, Shams A, Ghasemian Moghaddam M. The relation of personality traits with depression severity in active and non-active elderly women in Tehran city. *Salmand*. 2010; 5 (2) :46-53

24. Kawachi I, Berkman, L. Social cohesion, social capital, and health. In L.Berkman & I. Kawachi (Eds.), Social epidemiology. New York: Oxford University Press. . (2000).

25. McAuley E, Elavsky S, Motl RW, Konopack JF, Marquez DX. Physical activity, self-efficacy, and selfesteem: longitudinal relationships in older adults. Journal of Gerontology Behavior Psychology Science 2005; 60(5): 268-75.

26. Takahashi T, Oono H, Inoue T, Boku S, Kako Y, Kitaichi Y, et al. Depressive patients are more impulsive and inconsistent in intertemporal choice behavior for monetary gain and loss than healthy subjects--an analysis based on Tsallis' statistics. Neuro Endocrinol Lett 2008; 29:351-8

27. Dawe S, Loxton NJ. The role of Impulsivity in the development of substance use and eating disorders. *Neuroscience and Biobehavioral* reviews. 2004. 28(3). 343–351.

28. Anami Alamdari H. Moslempour M, Hashemi T. The role of personality factors in the prediction of psychological capital. *Iranian psychological association conference*. 2010. 115-117. (Persian).

29. Trivedi SC, Shetty NK, Raut NB, Subramanyam AA, Shah HR, Pinto C. Study of suicidal ideations, hopelessness and impulsivity in elderly . *J Geriatr Ment Health.* 2014; 1:38-44.

30. Abdoli B, Shamsipour, D P, Shams A. The Interactive Role of Physical Activity and Personality Traits inPsychosocial status of Elders. *Salmand*. 2009; 4(1) :93-109.

31. Badriazarin Y. Compare the quality of life in elderly athletes and non-athletes in Tabriz. *Iranian Journal of Ageing*. 2012; 8 (3):74-82. (Persian).

[Downloaded from jgn.medilam.ac.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.21859/jgn.2.4.82]